

HØJESTERETS DOM

afsagt mandag den 20. januar 2014

Sag 245/2013

(1. afdeling)

Rigsadvokaten

mod

T1 (advokat Bjarne Frøberg, beskikket),

T2 (advokat Hans Kjellund, beskikket),

T3 (advokat Bjarne Frøberg, beskikket),

T4 (advokat Michael Egholm, beskikket) og

T5 (advokat Bjarne Frøberg, beskikket)

I tidligere instanser er afsagt dom af Retten i Århus den 6. juni 2012 og af Vestre Landsrets 5. afdeling den 30. maj 2013.

I pådømmelsen har deltaget ni dommere: Børge Dahl, Jytte Scharling, Niels Grubbe, Marianne Højgaard Pedersen, Poul Dahl Jensen, Vibeke Rønne, Michael Reklings, Oliver Talevski og Jan Schans Christensen.

Påstande

De tiltalte, T1, T2, T3, T4 og T5, har påstået frifindelse, subsidiært formildelse.

Anklagemyndigheden har påstået skærpelse.

Anbringender

T1, T2, T3, T4 og T5 har anført, at landsretten har anvendt straffeloven urigtigt, idet det går for vidt at statuere medvirkensansvar i den foreliggende situation. Der er ikke tilstrækkelig hjemmel hertil i straffelovens § 23, stk. 1.

Landsretten har lagt til grund, at der har været tale om reel passivitet fra de tiltaltes side. De tiltalte kunne ikke forudse voldsudøvelsen og vidste ikke på forhånd, hvem de skulle på gårdtur med. Voldsudøvelsen opstod pludseligt, og der forelå ingen aftale om vold. Der er ingen særlig tilknytning mellem de tiltalte og den dømte voldsudøver eller noget modsætningsforhold til forurettede.

Et strafferetligt medansvar for passivitet forudsætter, at der med rimelighed kan forventes en aktiv handling fra den passives side, og der er ikke grundlag for at fastslå en handlepligt. De tiltalte befandt sig i et lukket gårdrum i et arresthus. De var i en umulig situation, hvor de var afskåret fra frit at forlade stedet, og de risikerede repressalier, hvis de blandede sig eller tilkaldte en vagt.

Anklagemyndigheden har anført, at de tiltalte med rette er dømt for medvirken til den vold, som forurettede blev udsat for.

De tiltalte har ved deres tilstedeværelse under den langvarige voldsudøvelse og ved deres manglende afstandtagen fra volden skærpet situationen for den værgeløse forurettede, og de har med deres adfærd tilsluttet sig og understøttet den fortsatte voldsudøvelse. Det var muligt for alle de tiltalte at sige fra over for volden, f.eks. ved at kontakte vagterne i arresthuset. Eventuel risiko for uvilje eller repressalier fra andre indsatte indebærer ikke, at den enkelte tiltalte har været i en situation, hvor det har været umuligt at sige fra over for volden.

Supplerende sagsfremstilling

Det fremgår af sagen, at der i Aarhus Arrest er ni gårde, og at volden fandt sted i gård 2. Denne gård er knap fire meter bred og godt ni meter lang. Den har tre murede vægge og et jerngitter i den ene ende – ud til et gangareal, hvorfra en vagt har mulighed for at holde opsyn, når han går forbi gården. Ved siden af gård 2 ligger andre tilsvarende gårde, hvor andre indsatte er på gårdtur på samme tidspunkt. Der er ikke mulighed for, at de indsatte i én gård kan se ind i en anden, og vagten har heller ikke mulighed for at se ind i alle gårde samtidig.

Der var ikke nogen videoovervågning, som dækkede de enkelte gårde i arresthuset, og hver enkelt gård var ikke på anden måde under konstant opsyn, mens gårdturen blev afviklet. Til-

kald af vagt kunne kun ske ved at kalde gennem gitteret. Med mellemrum passerede en vagt forbi i gangarealet ud for de enkelte gårde.

Højesterets begrundelse og resultat

Sagens baggrund og hovedspørgsmål

F blev den 2. november 2011 udsat for grov vold omfattet af straffelovens § 245, stk. 1, mens han i Aarhus Arrest var på en gårdtur. Volden, der med pauser stod på i ca. 45 minutter, bestod i spyt i ansigtet, mange slag i ansigtet og på kroppen, spark i baghovedet og spark på kroppen. Endvidere fik han presset en flaske mod sine tænder, mens der blev slået på den, og han blev tvunget til at spise ca. 15 cigaretskod.

Der var seks andre indsatte i gården ud over F, nemlig A, hvis sag ikke er omfattet af anken, og de fem tiltalte T1, T2, T3, T4 og T5, som anken angår.

A blev fundet ansvarlig for den samlede voldsudøvelse, idet landsretten fandt det bevist, at han deltog aktivt i voldsudøvelsen. Landsretten lagde til grund, at der var i hvert fald to aktive voldsudøvere, men fandt det ikke bevist, hvem af de andre tiltalte der deltog aktivt i volden.

Landsretten fandt, at de fem tiltalte måtte være klar over den vold, der blev udøvet. Landsretten fandt ikke grundlag for at antage, at nogen af de tiltalte forud for gårdturen kunne forudse voldsudøvelsen, og de tiltalte havde ikke selv bestemt, hvem af de andre indsatte de skulle på gårdtur med. Efter bevisførelsen, herunder forurettedes forklaring om, at han ikke hørte, at nogen af de indsatte tog afstand fra det, der skete, og at ingen af de tiltalte har afgivet forklaringer om, hvordan de reagerede, da volden blev udøvet, fandt landsretten det bevist, at de tiltalte ikke sagde fra over for volden. På den anden side var der ikke bevismæssigt grundlag for at antage, at nogen af de tiltalte ved tilråb eller lignende havde bakket op om volden.

Landsrettens flertal fandt, at de tiltalte må have indset, at de ved deres tilstedeværelse skærpede den situation, som den værgeløse forurettede befandt sig i. Flertallet lagde endvidere til grund, at det var muligt for hver af de tiltalte at sige fra over for volden ved at tilkalde vagterne for at bringe volden til ophør eller bede sig lukket ud – også uden derved at udpege gerningsmændene.

Ud over det anførte har landsretten ikke efter bevisførelsen fundet grundlag for at fastslå, hvad der er foregået i gården, herunder hvad hver enkelt af de tiltalte foretog sig under voldsudøvelsen, og hvor i gården han befandt sig. På baggrund af bevisresultatet har det derfor været nødvendigt for landsretten at bedømme de fem tiltalte ens, selv om i hvert fald en af dem som nævnt deltog aktivt i voldsudøvelsen.

Hovedspørgsmålet under anken er, om betingelserne for at pålægge de fem tiltalte et strafferetligt ansvar for medvirken til grov vold ved deres adfærd under voldsudøvelsen er opfyldt. Højesteret skal tage stilling til dette spørgsmål ud fra de faktiske forhold, som landsretten har lagt til grund, og må således ligesom landsretten bedømme alle de fem tiltalte ens.

Medvirken til grov vold

Efter straffelovens § 23, stk. 1, 1. pkt., omfatter strafansvaret alle, ”der ved tilskyndelse, råd eller dåd” har medvirket til en forbrydelse. Straffeloven indeholder enkelte særlige regler om strafansvar for passivitet (undladelse), jf. f.eks. straffelovens § 141 (om forebyggelse af bl.a. en forbrydelse, der medfører fare for menneskers liv eller velfærd) og § 253, stk. 1, nr. 1 (om hjælp til nogen, der er i øjensynlig livsfare). Disse regler er ikke til hinder for, at ansvar for medvirken til en forbrydelse som f.eks. vold kan pådrages ved passivitet i de særlige tilfælde, hvor der er grundlag for at sidestille passivitet med en aktiv medvirkenshandling. Hertil kræves normalt, at der er en særlig forbindelse mellem den passive person og det kriminelle hændelsesforløb, således at der med rimelighed kunne forventes en aktiv handling fra den pågældende, idet passiviteten ellers kan anses som udtryk for tilslutning til eller understøttelse af forbrydelsen.

De tiltalte var frihedsberøvet i Aarhus Arrest, og de havde under frihedsberøvelsen ret til en daglig gårdtur af en times varighed. Tilsynet med afviklingen af gårdturene påhvilede arrestens personale, som i den forbindelse havde bestemt, hvem af de indsatte der skulle være sammen i hver af de ni gårde. Selv om volden med pauser stod på i ca. 45 minutter i den gård, hvor de tiltalte befandt sig, blev dette ikke opdaget af vagterne, hvis tilsyn alene bestod i, at de med mellemrum kom forbi gårdene.

Som nævnt foran har landsretten lagt til grund, at ingen af de tiltalte forud for gårdturen kunne forudse voldudøvelsen. Det kan endvidere efter landsrettens bevisresultat ikke lægges

til grund, at de tiltalte havde nogen særlig tilknytning til hinanden eller til A, der som nævnt deltog aktivt i voldsudøvelsen. Der kan derfor ikke på dette grundlag fastslås en særlig forbindelse mellem den enkelte tiltalte og det kriminelle hændelsesforløb.

De tiltalte var til stede i gården og var klar over, at der over en længere periode blev begået grov vold. De havde ikke mulighed for at forlade gården, idet døren til gården var låst, men den enkelte tiltalte kunne have tilkaldt vagten eller henvendt sig til vagten under runderingerne for derved at forsøge at bringe volden til ophør eller for at bede sig lukket ud af gården. Efter de foreliggende oplysninger, herunder om den vold, der blev udøvet mod forurettede af i hvert fald to aktive voldsudøvere, kan der ikke ses bort fra, at den enkelte tiltalte risikerede repressalier i form af tilsvarende vold straks eller senere, hvis han tilkaldte vagten eller i øvrigt på anden måde søgte at stoppe voldsudøvelsen.

På denne baggrund finder Højesteret, at det ikke udgør strafbar medvirken til vold, at de tiltalte undlod at sige fra over for volden som anført af landsrettens flertal.

Højesteret frifinder herefter de tiltalte.

Thi kendes for ret:

T1, T2, T3, T4 og T5 frifindes.

Statskassen skal betale de sagsomkostninger for byret og landsret, der vedrører T1, T2, T3, T4 og T5.

Statskassen skal endvidere betale sagens omkostninger for Højesteret.